

**ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԴԵՐԻ ԵՎ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԿԱՐԵՎՈՐ
ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆ**

DOI: 10.57236/1829-0183-2023.2(29)-113

Վերջերս լույս է տեսել բազմալեզու միջավայրում հայերենի դերի և ուսուցման վերաբերյալ կարևոր աշխատություն¹:

Սույն ուսումնասիրության շրջանակներում հեղինակների համատեղ աշխատանքի շրջանակում առաջին անգամ մանրամասն ուսումնասիրվել և գնահատական է տրվել բազմալեզու միջավայրում հայերենի դերին՝ «Լեհաստանի խոշոր քաղաքների և Փարիզի հայկական համայնքների օրինակով», ընդ որում ներկայացվել են հայերենի լեզվավիճակը, նրա զարգացման հիմնական միտումները, ինչպես նաև անդրադարձ է կատարվել հայերենի՝ որպես երկրորդ կամ օտար լեզու դասավանդելու խնդիրներին:

Դիտարկվել է հայոց լեզվի և հասարակության փոխհարաբերությունը հիշատակված վայրերում, վերհանվել է հասարակական, քաղաքական, տնտեսական և մշակութային պայմանների ազդեցությունը հայերենի լեզվավիճակի վրա: Նկատի են առնվել նաև բազմալեզվության և երկլեզվության պայմաններն և առանձնահատկությունները, քննվել բազմալեզու միջավայրում լեզուների ուսուցմանը վերաբերող խնդիրները, լեզվական հանրույթի հանրալեզվաբանական քննության միջոցով ներկայացվել լեզվակիրների հասարակական առանձնահատկությունները, առաջադրվել են հայերենը որպես երկրորդ կամ օտար լեզու դասավանդելու նոր սկզբունքներ ու չափանիշներ, ըստ միջազգային ընդունված ստանդարտի (A, B, C)՝ մշակվել հայերենի իմացության մակարդակների վերջնարդյունքներ:

Գիրքը հեղինակների կատարած համատեղ աշխատանքի ամփոփումն է, ինչպես նաև գիտական ծրագրի իրականացման շրջանակում

¹Մերի Սարգսյան, Վազգեն Համբարձումյան, Սոնա Միքայելյան, Սեդա Բաղդամյան, Հայերենի դերը և ուսուցման խնդիրները բազմալեզու միջավայրում (Լեհաստանի խոշոր քաղաքների և Փարիզի հայկական համայնքների օրինակով)», Ե. «Արմավ» հրատ., 2023, 160 էջ:

գործուղումների տվյալների ընդգրկումը: Հեղինակները ձեռք բերված նյութը ամենից առաջ ներկայացնում են համապատասխան վերլուծությանը և շարադրանքով, որոնք լրացվում են մանրամասն աղյուսակներով և հարցաթերթիկներով:

Աշխատանքը բաղկացած է հետևյալ չորս գլուխներից՝ «Լեզվի ուսուցման առանձնահատկությունները բազմալեզու միջավայրում (էջ 13-25)» «Հասարակական, քաղաքական, տնտեսական և մշակութային պայմանների ազդեցությունը լեզվավիճակի վրա» (էջ 26-74), «Բազմալեզու միջավայրում լեզվավիճակի քննություն» (էջ 75-108) և «Բազմալեզու միջավայրում հայերեն ուսուցանելու առանձնահատկությունները» (էջ 109):

Առաջին գլխում ընդհանուր գծերով ներկայացվել են բազմալեզվության առանցքային խնդիրները և բազմալեզու միջավայրում օտար լեզուների ուսուցման հայեցակարգային հարցերը: Վերջիններս ունեն ինչպես տեսական նշանակություն, այնպես էլ կիրառական կարևորություն: Այս առումով հեղինակները հանդես են բերել գիտության տվյալ բնագավառի պահանջները բավարարող մոտեցումներ, առաջնորդվել են որոշակի սկզբունքներով:

Երկրորդ գլխում, համապատասխան գրավոր աղբյուրների և ձեռք բերված տեղեկությունների հիման վրա, առանձին-առանձին նկարագրվում են Լեհաստանի խոշոր քաղաքների Փարիզի հայկական համայնքների քաղաքական և տնտեսական վիճակը, գիտամշակութային և հոգևոր-եկեղեցական կյանքը, ինչպես նաև նշված վայրերում հայկական հին և նոր համայնքների հարաբերությունները, հայկական հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը և հայերենի ուսուցման խնդիրները: Ըստ այսմ՝ աշխատությունն ունի հանրալեզվաբանական բնույթ:

Այնուհետև, նույն գլխում ուսումնասիրությունը համապարփակ տեղեկություն է հաղորդում նշված վայրերում հայերի բնակություն հաստատելու տարբեր փուլերի, նրանց մոտավոր թվի, զբաղվածության, բարբառային պատկանելության, հայկական կրթօջախների, կրոնական հետաքրքրությունների և առհասարակ հայերի ու հայության հետ կապված ամեն մի իրողության վերաբերյալ:

Երրորդ գլխում ներկայացվել են հարցումներին մասնակցողների՝ հայերենի իմացության մակարդակի, տարիքային և սեռային պատկանելության առանձնահատկությունների տվյալներ, այլև տեղեկություններ

այն մասին, թե հարցվողներից քանի՞ տոկոսի մայրենի լեզուն է հայերենը, ո՞րն է հայկական ընտանիքներում գործածվող հիմնական լեզուն, ինչպես նաև՝ հեռուստահաղորդումների, ընթերցվող մամուլի և սոցկայքերի լեզուն:

Չորրորդ գլխում անդրադարձ է կատարվել բազմալեզու միջավայրում հայերեն ուսուցանելու առանձնահատկություններին: Ըստ միջազգային չափանիշների՝ նախ առանձնացվել են հայերենի իմացության մակարդակները (A1, A2, B1, B2, C1, C2) և նշվել յուրաքանչյուր մակարդակի վերջնարդյունքները: Այնուհետև դիտարկվել են հայերենի ուսուցման առանձնահատկությունները միջմշակութային հաղորդակցության համատեքստում, կարևորվել հաղորդակցական կարողությունների զարգացման դերը հայերենի ուսուցման մեջ:

Համառոտ գրախոսվող չորս գլուխների մեջ ամփոփված մեր դիտարկումներից հետո նկատենք, որ բերվում են բերվում են անգլերեն և ռուսերեն լեզուներով ամփոփումներ (էջ 130-134 և 1351-39), որոնք ներկայացնում են աշխատանքի հիմնական բովանդակությունը, որոնք նման մի աշխատության (բազմալեզվության հարցերի վերաբերող աշխատության) դեպքում ավելի քան անհրաժեշտ են:

Գիրքն ունի հավելվածներ՝ նախապես կազմված հարցաթերթիկների և հարցազրույցի ձևանմուշների միջոցով համապատասխան խընդրի լուծման նպատակով վիճակագրական ուսումնասիրություն կատարելու համար: Բերվում են նաև տվյալների վիճակագրական ցանկեր և կազմվում են դիագրամներ, աղյուսակներ, որոնք ավելի պարզ են դարձնում քննությունը:

Ունի օգտագործված գրականության ցանկ, որը ներառում է հայերեն, ռուսերեն և օտար լեզուներով աշխատություններ՝ տպագիր և էլեկտրոնային տեսքով: Գրքում դրված են տեսարժան վայրերի գունավոր նկարներ, նույնպիսի գծանկարներ, որը նաև հրատարակչական հոգածության վկայություն է:

Աշխատությունն առաջին հերթին կարող է օգտակար լինել մեր այն հայրենակիցներին, որոնք հայապահպանության և հայերենապահպանության նպատակներով կարևորում են հայերենի դերը և ուսուցումը օտարախոս միջավայրում, ինչպես նաև՝ հայերենի ուսուցմամբ և դասավանդումով հետաքրքրված օտարերկրացիներին: Հետազոտության արդյունքները կարելի է կիրառել թե՛ Հայաստանի օտարալեզու կրթական

հաստատություններում և թե՛ արտերկրի բազմալեզու միջավայրում և հայկական համայնքներում:

Հայերենը որպես երկրորդ կամ օտար լեզու դասավանդելու խընդիրների, միջոցների և եղանակների վերհանումը, անշուշտ, կարող է նպաստել բազմալեզու միջավայրում հայերենի ուսուցումը լավագույնս կազմակերպելուն, այդպիսով և լեզվի, մշակույթի և ազգային արժեքների պահպանմանը, հայրենիք-սփյուռք կապի ամրապնդմանը և մայրենի լեզվի տարածմանը:

Ինչպես և կարելի է ենթադրել, սույն ուսումնասիրությունը հետապնդում է հեռահար նպատակ՝ այն շարունակական դարձնելու և տարածելու հայկական այլ գաղթօջախների վրա ևս: Այսպիսի մանրակրկիտ հետազոտությունները, անշուշտ, մեզ համար խիստ արդիական են և ի նպաստ հայկական համայնքներում հայոց լեզվի ուսուցմանն ու ամրապնդմանը, այդպիսով և՛ հայապահպանությանը:

Բանասիր. գիտ. թեկնածու, դոց. Վ. Մ. Խաչատրյան